



A.H.J. Dautzenberg, Foto Merlijn Doomernik.

[B] **DE RAFELRANDEN VAN DE MORAAAL.  
OVER HET WERK VAN A.H.J. DAUTZENBERG**

De verhalenbundel *Vogels met zwarte poten kun je niet vreten*, waarmee A.H.J. Dautzenberg (Heerlen, 1967) in 2010 debuteerde, is karakteristiek voor zijn schrijverschap, zoals dit zich sindsdien in een razend tempo heeft ontwikkeld. Het betreft een kloek boek van bijna 300 bladzijden, dat is opgedragen aan zijn vader en voorzien van twee motto's. Zowel de naaste familie als het werken met motto's keert terug in zijn volgende werk. Daarmee kiest hij positie tussen de begrensde omgeving van het ouderlijk milieu (Dautzenberg is afkomstig uit een arbeidersgezin in de mijnstreek) en de grote wereld daarbuiten. In die wereld lokken het onbekende en het gevaar. Het eerste motto, ontleend aan *Het boek der rusteloosheid* van Fernando Pessoa, rept van "de duistere drang tot zelfmoord". De "*thrill of kind of the unknown, or the thrill of experimentation*" trekken hem meer, zo laat hij via het tweede motto

van de popartiest Wayne Coyne weten, dan de wens een volmaakt artistiek product af te leveren.

Dautzenberg zoekt steeds weer de grenzen op, zowel thematisch en moreel, als literair. Van gladde literaire voortbrengselen betoont hij zich afkerig.

In het eerste verhaal proberen twee jongens contact te maken met de dood door een lading vliegen levend vast te plakken op een trapleuning en met gesloten ogen, luisterend naar het gezoem, de vleugeltjes tegen hun handpalmen te voelen trillen. 'Een kerstverhaal' lijkt gezien de openingszin de knusheid te brengen die de titel belooft: "De Kerstman is weer in het land." Maar "de kleine Ramon" krijgt een doos met twee vechtende (en copulerende) negers cadeau. De hoofdfiguur uit 'Liefde' vat hartstochtelijke gevoelens op voor een gele puincontainer.

In dit laatste geval gaat het vooral om een grappig verhaal. Maar vaker dwingt het ontregelende vertrekpunt van Dautzenberg de lezer in een uiterst ongemakkelijke positie. Zo stuit hij in 'Eerst de

rituelen' op een vakantieger in Somalië, die de stening bijwoont van een meisje. Deze executie, "een culturele happening van formaat", vindt plaats in een stadion. Toegang gratis. "Waarschijnlijk zijn de culturele activiteiten in Somalië gesubsidieerd, al dan niet met ontwikkelingsgelden", denkt de man, vanuit wiens onsmakelijke visie het hele verhaal wordt verteld. Hij geniet van de stening, vooral als hij zich probeert te verplaatsen in het slachtoffer: "Lekker zielig..."

Kan het veel walgelijker? Ik geloof het niet, maar door het gekozen perspectief accentueert Dautzenberg de duistere kanten van de westerse verontwaardiging over straffen volgens de orthodox-islamitische leer.

Ook in 'Suikerfeest' – de verwijzing via de titel naar een islamitisch feest detoneert in het verhaal – kiest de auteur een controversieel thema: seks met een minderjarige. De verteller van het verhaal, een volwassen man, is naar zijn zeggen verleid door een dertienjarig meisje. Na een mislukte penetratie plengt hij zijn zaad op haar billen. De reactie van het meisje vormt het slot van het verhaal: "Wat is dat warm", zegt ze giechelend.' Dautzenberg kiest niet de makkelijke weg door het seksuele contact als abject en schadelijk voor te stellen. Daarmee dwingt hij de lezer zijn gerieflijke morele stellingname nog eens te overdenken.

Dautzenberg heeft de onweersaanbare drang zich te bemoeien met wat er gaande is in de samenleving. Dit blijkt niet alleen uit zijn literaire werk, maar ook uit zijn publieke optreden. Hij meldde zich bijvoorbeeld aan als lid van Martijn, een inmiddels verboden vereniging voor pedofielen, uit protest tegen de heksenjacht die op deze minderheid was ontketend. Dautzenberg, een verklaard tegenstander van kindermisbruik, vond dat de vrijheid van meningsuiting en van vereniging in het gedrang kwam. Deze stap kwam hem op bedreigingen te staan, die ook zijn familie troffen, reden waarom hij genoodzaakt was zijn lidmaatschap weer op te zeggen. Een aantal dreigementen die Martijn en hij ontvingen, versneed hij tot gedichten die hij bijeenbracht in *Smerig gezwel wat je bent*. Het voorwoord van deze publicatie, op internet te vinden, opent met drie zinnen die als zijn literaire geloofsbelijdenis kunnen gelden: "De rafelranden van de moraal zijn een *Fundgrube*

voor avontuurlijk ingestelde mensen. Wie goed zoekt, vindt er de nodige curieuze afvoerputjes. Groezelige gaten waardoor de collectieve angsten en onzekerheden dankbaar wegvloeien."

Na zijn debuut met een verhalenbundel publiceerde Dautzenberg de roman *Samaritaan* (2011), die wederom handelt over een maatschappelijke kwestie met een morele lading. Hij doneerde een nier aan een onbekende en schreef daar een boek over dat hij als roman de wereld inzond. *Samaritaan* is royaal voorzien van motto's, waaruit doodsverlangen spreekt ("*I don't wanna live for ever*" – Motörhead), de wens een absurde daad te stellen (Max Blecher) en, vooral, onzekerheid over de eigen beweegredenen. De begrippen "altruïsme", "anarchisme", "egoïsme" en "masochisme" zijn met hun woordenboekomschrijvingen nog voor de motto's afgedrukt.

De vier woorden benoemen evenzovele drijfveren, maar het sterkst lijkt het verlangen om iets onbaatzuchtig te geven. Deze christelijk-religieuze ondergrond wordt benadrukt door de titels van de drie delen waarin de roman uiteenvalt: "pater", "filius", "sanctus". Verder telt de roman drieëndertig hoofdstukken (de leeftijd die Jezus in zijn aardse leven bereikte) en vraagt de protagonist aan zijn ex-geliefde, doelend op zijn haar en baard: "Vind je trouwens niet dat ik de laatste tijd meer en meer op Jezus Christus begin te lijken?"

De vrijwillige schenking van een nier aan een volslagen onbekende baarde opzien in de landelijke media. In kranten en op de televisie gaf Dautzenberg toelichting op zijn beweegredenen. Door de reputatie die hij inmiddels had gevestigd, ontmoette hij enig wantrouwen: was het allemaal wel waar? Aan de redactie van een praatprogramma moest hij zelfs zijn littekens tonen, alvorens hij als gast werd aanvaard.

*Samaritaan* is een grotendeels waarheidsgetrouw verslag van Dautzenbergs nierdonatie. De roman bestaat geheel uit dialogen, met onder anderen de mensen van het ziekenhuis, familieleden en de (ex-)geliefde, maar ook met de nier en de schrijver. In dit laatste tweegesprek wordt de roman zelf onderwerp en dit metacommentaar relateert het realistische gehalte ervan.

Dautzenberg ontleent merkbaar genoeg aan het balanceren op de grens van werkelijkheidsbeschrijving en fictie. Al in het verhaal

'Herfstgevoelig' stapt de schrijver, die zich voorstelt als A.H.J. Dautzenberg, "lekker postmodern" zijn eigen verhaal binnen. *Samaritaan* dient zich aan als een roman, maar de conventionele fictionaliteit wordt verstoord in de dialoog met de schrijver en in interviews laat de auteur geen twijfel bestaan over de reële achtergrond van zijn relaas.

De fictie wordt als werkelijkheid opgediend in *Rock € Roll* (2011), een bundeltje met gefingeerde interviews, voorafgegaan door een betekenisvol citaat uit het middeleeuwse verhaal *Karel ende Elegast*: "*Fraye historie ende al waer / mach ic v tellen hoort naer.*" Beroemdheden als de ex-voetballer Ronald de Boer en de lingerieontwerpster Marlies Dekkers doen hun zegje over verschillende aspecten van de economie. Dat hun uitspraken niet al te serieus moeten worden genomen, wordt gesuggereerd door hun soms dwaze standpunten en de vaak opzichtig valse stijl. "De eerste lentezon likt voorzichtig aan haar pronkende decolleté", staat er bijvoorbeeld in de introductie tot het gesprek met Marlies Dekkers. In het 'Nawoord' van *Rock € Roll* wordt gewaarschuwd dat de geïnterviewden autodidacten zijn die zichzelf overschatten. Maar, wordt er betekenisvol aan toegevoegd, alle zogenaamde deskundigen hebben het tijdens de economische crisis misschien nog meer laten afweten.

In *Samaritaan* lijdt de vader van de hoofdfiguur aan ongeneeslijke kanker. De nadering van de dood bezorgt hem een gevoel van vrijheid. "Ik zit in de extra tijd en daarin hóéft niets meer..." zegt hij. *Extra tijd* (2012) is de titel van de tot nu toe laatste roman van Dautzenberg, waarin het sterven van zijn vader centraal staat. De titel verwijst tevens naar de tijd die wordt toegevoegd aan de reguliere speelduur van een voetbalwedstrijd om het opgetreden tijdverlies te compenseren. De vader, Gustaaf Meulenberg, is een fanatiek supporter van de eredivisieclub Roda JC, die in het jaar van zijn overlijden strijdt tegen degradatie. De parallel tussen de snelle aftakeling van de vader en het gevecht om lijfsbehoud van de voetbalclub berust op de werkelijkheid. Dautzenberg toonde in een boekenprogramma op de Nederlandse televisie de kaart die zijn vader ontving van de Roda-selectie en overhandigde het eerste exemplaar van zijn roman aan de verzorger van deze vereniging.

Toch is ook deze roman, net als *Samaritaan*, meer

dan een feitelijk verslag. Zo heet de zoon Marcel Meulenberg en niet Anton Dautzenberg. De roman staat bovendien in de derde persoon, waarbij de gedachten en gevoelens van Marcel worden weergegeven. Veelvuldig neemt hij, als enige, een man met een zwarte hoed en mantel waar. Hij symboliseert de dood en maakt Marcel uit voor een "lafaard", die zichzelf buiten schot houdt door "literaire trucjes". Inderdaad tracht Marcel door de hij-vorm een zekere afstand te bewaren tot het drama dat zich onder zijn ogen voltrekt. Een laatste verblijf met het hele gezin op Vlieland dreigt hem zelfs zo aan te grijpen dat hij overgaat op de nog afstandelijker scenariovorm. Pas op driekwart van de roman neemt Marcel (zo blijft hij wel heten) de eerste persoon op zich. Waarmee A.H.J. Dautzenberg, die zo graag grenzen opzoekt en overschrijdt, zich eens te meer laat kennen als de auteur die hij van meet af aan was.

#### G.F.H. RAAT

A.H.J. DAUTZENBERG, *Extra tijd*, Atlas Contact, Amsterdam, 2012, 234 p; *Rock € Roll. Economie voor en door leken verklaard*, Contact, Amsterdam, 2011, 96 p; *Samaritaan*, Contact, Amsterdam, 2011, 254 p; *Vogels met zwarte poten kun je niet vreten*, Contact, Amsterdam, 2010, 296 p.  
*Smerig gezwel wat je bent* is online te lezen via:  
<http://goo.gl/8qtWP>.